

**VILÁGHY MIKLÓS (1916-1980),
A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA LEVELEZŐ TAGJA**

**MIKLÓS VILÁGHY(1916-1980),
CORRESPONDING MEMBER OF THE HUNGARIAN ACADEMY
OF SCIENCES**

Száz éve született Világhy Miklós, a magyar civiljogtudomány jelentős képviselője. Egyike volt azon néhány professzornak, aki a jogi karokon 1948 után lezajlott kegyetlen tisztogatások után a szellem és az emberi kultúra értékeit közvetítette a joghallgatóknak. Jogászai pályaválasztása mögött családi indíttatás is állhatott: apja szolnoki törvényszéki tanácsvezető bíróként ment nyugdíjba. Az egyetemen Szladits Károly (1871-1956), a magánjog professzora volt a mestere. A híres Szladits Szemináriumában tette meg kezdő lépéseit a jogtudomány művelése felé. Első dolgozata a tulajdonjogfenntartásról még hallgató korában jelent meg (1937); a perlési megbízásról értekező tanulmányát már bírósági fogalmazóként írta (1941). Ezek a fiatalkori írások is mutatják a szerző átlagon felüli jogdogmatikai felkészültségét és a külföldi magánjogokban való jártasságát, és már ezekben is megcsodálhatjuk későbbi nagy erényeit: a világos gondolatvezetést, a logikus szerkesztést és a szabatos fogalmazást.

Világhy Miklós kiváló egyetemi eredményei után meredeken indult a bírói pályán: alig 28 évesen már a budapesti központi járásbíróóság bírója volt. Az 1945-ös változások azonban a törvényelőkészítés területén nyitottak új szakmai kibontakozási lehetőséget a ragyogó tehetségű ifjú jogász számára. Nem tudom kizárni, hogy az 1948 után egyre brutálisabban terjeszkedő diktatúra fenyegetése döntő motívum lehetett Világhy döntésében, hogy tevékenységének súlypontját fokozatosan a viszonylagos békét jelentő egyetemi pályára helyezze át. 1952-től már főállású professzor. Előadásainak mélysége magával ragadta az igényes hallgatót, noha azokat nem fűszerezte anekdotákkal, sőt még az érdeklődést ébren tartó, különleges tényállású jogesetekkel sem színezte mondanivalóját. Szerette az elméletileg izgalmas kérdések taglalását: joghézag és jogi analógia, a magánjogi kodifikáció elvi kérdései, szokásjog és írott jog összehasonlító értékelése éppúgy kedves témái voltak, mint a magánjog történeti vizsgálata. Kiegyensúlyozottan értékelte a generálklauzulák szerepét, pedig abban a korban a nyitott normák szinte kiátkozottak voltak. Kritikusan beszélt a jogalkotói kazuisztikáról, és nem kedvelte a jogászai szörszálhasogatást, de valódi jogdogmatikai témák beható tárgyalása gyakran szerepelt óráin. 1957-ben fegyelmi eljárás indult ellene, július 31-ével felmentették rektori tisztségéből, amelyet 1956. július 1-jétől töltött be, és írásbeli megrovásban is részesítették, de professzori állását megtarthatta. A fegyelmi büntetés legfőbb indoka az volt, hogy helytelen intézkedéseket javasolt az egyetemi autonómia-törvény tervezetében, „amely egybevágott a felsőoktatásra vonatkozó ellenforradalmi irányzattal”, és elfogadása esetén gátolta volna az egyetemek állami ellenőrzését. Felrötták neki azt is, hogy rektorként az egyetemi tanáccsal együtt lemondott, és átengedte az egyetem vezetését a forradalmi bizottságnak.

Világhy Miklós tudományos munkásságának első súlypontja az 1959-es Polgári Törvénykönyv előkészítésének időszakára esett. Három meghatározó jelentőségű tanulmányát lehet kiemelni ebből a periódusból. „Az új szakasz és a törvényalkotás elvi kérdései” címmel a Magyar Tudományos Akadémián tartott programadó előadása

történelmi elemzést nyújtva érvelt egy polgári törvénykönyv megalkotása mellett. Ez a törvénykönyv azután nem csak több mint ötven évig hatályban maradt, hanem jól-rosszul kiszolgálta azt a negyedszázadot is, amikor ismét a termelőeszközök magántulajdonának talajára épülő piacgazdaság körülményei között kellett a kódexet alkalmazni. S hogy ez így történhetett, abban kiemelkedő szerepe volt Világhy professzor és a kodifikációt megvalósító alkotótársak kiemelkedő szakértelmének. A törvénykönyv előkészítői tudtak a magánjogi normák absztrakt jellegére épülően egy hosszú távra is alkalmas kódexet alkotni. Második, e körben említendő tanulmánya a készülóban lévő kódex rendszerét tárgyalja. Mind gondolati mélységét, mind gondolatvezetésének logikáját tekintve kiemelkedő, máig ható dolgozatról van szó. 1954 januárjában, harminchét éves korában írta, azzal a céllal, hogy megalkossa a megindult kodifikációs munkálatok tárgyi-tartalmi kereteit és a megalkotandó kódex belső szerkezetét. A harmadik tudományos dolgozat, amelyet Világhy professzor kódex-előkészítő munkái közül ki szeretnék emelni, a birtokvédelem problémáját elemzi.

Világhy különös érdeklődést mutatott a polgári jog szélesebb problémakört érintő elméleti kérdései iránt. Megállapíthatjuk, hogy tehetségének és felkészültségének kiemelkedő erényeit az átfogó teoretikus problémák elemzésekor bontakoztatta ki a leginkább. Az imént említettekén kívül tanulmányt írt – többek között – a polgári jog alapelveiről, a tulajdonjog formáiról, jog és gazdaságpolitika kapcsolódási pontjairól. 1968-ban látta elérkezettnek az időt addigi részmegállapításainak tudományos összegezésére, amikor a gazdaságpolitika előtérbe állította az áru-pénzviszonyokat, amelyekre Világhy az egységes polgári jogra vonatkozó teóriáját felépítette. A korabeli hasonló tudományos kísérletekkel összehasonlítva Világhy elmélete vitán felül a legvilágosabb és egyben a legplauzibilisebb volt. Maradandó értékeket képvisel Világhy életművében a polgári jogról – *Eörsi* Gyulával közösen – írt kétkötetes tankönyv (első kiadás: 1962), amely jogásznemzedékek sorának civilisztikai műveltségét alapozta meg, és ma is sok tanulsággal szolgál, haszonnal forgatható.

Világhy Miklós a klasszikus magánjogi kultúra joghallgatók számos évfolyamának történő átadásával gyakorolta a legmaradandóbb hatást az utókorra. Az ő és néhány kollégája előadásai és tudományos művei világítottak rá arra, hogy a jog, és azon belül a magánjog az emberi kultúra része, amelyet óvni és ápolni kell. Az ő és néhány professzortársa működésének köszönhetően jogászgenerációk tanulhatták meg a jog, a törvényesség, az igazságosság és a humánus becsületét egy olyan történelmi korban, amely nem erre nevelt.

Vékás Lajos